

BIBLIOTEKEN FORTSATT VÄLANVÄNDA MED HÖGA BETYGG

LARS HÖGLUND

Sammanfattning

Bibliotekens utveckling och roll diskuteras i denna artikel med hjälp av data om besök, service förtroende och högläsning. Särskilt fokuseras data från åren 2015 och 2016. Mer än hälften av befolkningen besöker bibliotek årligen. Efter en period av successivt minskade biblioteksbesök har andelen besökare under de senaste tre åren stabiliserats på en högre nivå än perioden innan. De digitala biblioteksbesöken har dessutom ökat signifikant det senaste året. Ett område där bibliotekens utlåning ligger högt och relativt stabilt är utlåningen av barnlitteratur. Högläsning för barn belyses därför och visar bland annat på stora skillnader mellan högutbildade och övriga. Bedömningarna av bibliotekens service och av förtroendet för bibliotek är fortsatt mycket positiva, men andelen med högt förtroende för biblioteken visar en mindre nedgång det senaste året. Slutligen diskuteras bibliotekens roll som mötesplats; dels besöks de av många invandrade, och dels tyder resultaten på ett samband mellan läsning/biblioteks-användning och tillit till andra människor.

De offentliga biblioteken består till stor del av kommunala folkbibliotek men också av specialbibliotek och olika typer av bibliotek för bland annat skolor, högre utbildning och forskning (se Bibliotekslag, 2013:801). För den breda allmänheten är dock folkbiblioteken den dominerande och mest tillgängliga institutionen. De har en rad olika funktioner som rör inte bara läsning, utan också möjligheter att mötas, att orientera sig i olika ämnen och få tillgång till digitala resurser av olika slag i en miljö som är öppen för allmänheten. Detta är nära förknippat med bibliotekens roll som stöd för demokratin, där välinformerade medborgare är centralt. I bibliotekslagen betonas bibliotekens olika uppgifter: ”biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.” (Bibliotekslag 2013:801). Det finns en rad olika beskrivningar av bibliotekens roll och funktioner som hänger samman med att de både har en bred uppgift och en bred målgrupp som omfattar alla boende i landet (Höglund & Wahlström 2007, 2009, 2011; Höglund 2012). Oavsett om behoven rör individens fritidsintressen, arbete, studier eller behov av en mötesplats finns biblioteken som en fri nyttig-

het. När det gäller biblioteket som någon form av mötesplats beskrivs i ett norskt forskningsprojekt hur de kan fungera som en lågintensiv mötesplats där man både kan arbeta och läsa relativt ostört och samtidigt vara tillsammans med andra (Audunson, 2005; Aabø, Audunson och Vårheim, 2010).

Förutom tillgång till skriftlig information, filmer och spel erbjuder de flesta bibliotek en rad aktiviteter såsom vägledning, kortare utbildningsinsatser, sagostunder, författarbesök mm. Statistiken visar att dessa sammantaget har en betydande omfattning, spridd över hela landet. Vad man gör på biblioteket förändras sett över längre tid. Medan antalet fysiska utlån av fack- och skönlitteratur minskat har lånen av barnböcker legat kvar på hög nivå och fått en ökad andel av folkbibliotekens fysiska utlåning (Höglund och Wahlström, 2011; Kungl. biblioteket, 2016). Samtidigt minskar successivt antalet serviceställen och biblioteksfilialer sedan länge, vilket inte minst på mindre orter torde innebära en minskad tillgänglighet. Å andra sidan ökar användningen av bibliotek via nätet och andelen som gjort biblioteksbesök via internet steg signifikant mellan 2015 och 2016.

Bibliotekens olika samhällsroller gör dem intressanta att följa och vi ser nedan närmare på användningen samt bedömningar av service och förtroende för biblioteken över tid och för olika grupper.

Trender för biblioteksbesök och läsning

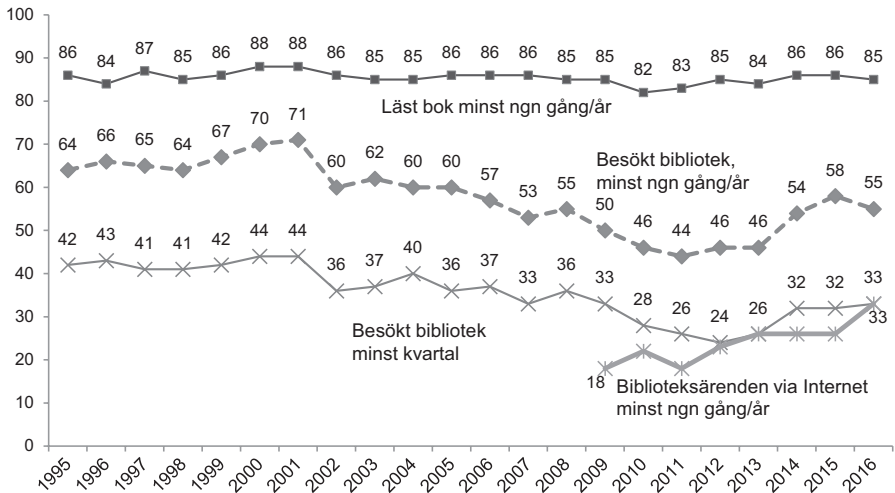
En fråga om bokläsning de senaste 12 månaderna har funnits i SOM-undersökningen under lång tid. Kurvan visar en anmärkningsvärd stabilitet om man ser till andelen som läst minst någon bok under året (figur 1). Det senaste året nåddes nivån 85 procent som läst bok minst någon gång under de senaste 12 månaderna. Med ett alternativt mått baserat på en sammanslagning av frågor om olika typer av böcker blir motsvarande siffra 82 procent (se kapitel om e-böcker av Bergström och Höglund i denna volym). Om man ser på mer frekvent läsning ökar variationen över tid. Som redovisas nedan finns stora skillnader mellan olika åldersgrupper och framförallt mellan olika utbildningsnivåer.

När det gäller biblioteksbesök kunde man i början av 2000-talet se en minskning i anslutning till sänkningen av bokmomsen år 2002. Detta följdes av en längre tids nedgång. Under de senaste åren har denna trend brutits och ligger nu på samma nivå som för 7-8 år sedan. Detta framgår av såväl kurvan för besök någon gång per år eller oftare som av kurvan för de mer regelbundna besöken – minst någon gång per kvartal.

Figur 1 visar att biblioteksbesök någon gång per år eller oftare nu ligger på ca 55 procent av de svarande. Det är en mindre nedgång från året innan, men om man ser till genomsnittet för de senaste tre åren ligger besöken på 56 procent, medan de under föregående treårsperiod ligger på 45 procent. Andelen biblioteksbesökare har således stigit avsevärt de senaste åren efter en nästan tio år lång nedåtgående trend. Det framgår här också att en tredjedel av de svarande besöker bibliotek

minst någon gång per kvartal och att den nivån är stabil under den senaste treårsperioden. De som gjort digitala biblioteksbesök under de senaste 12 månaderna har ökat från 18 procent 2009 till 33 procent 2016 och steg under det senaste året med hela 7 procentenheter, trots att e-bokläsningen inte ökade. Biblioteksbesök via nätet fortsätter alltså att öka.

Figur 1 Biblioteksbesökens utveckling 1995–2016 mot bakgrund av bokläsning, och användning av bibliotek via internet 2009–2016 (procent)

Kommentar: Frågan lyder: *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande? ... Besökt bibliotek.* Skalan är 7-gradig från *Ingen gång* till *Flera gånger per vecka*. Bokläsning och Gjort biblioteksärenden via internet har motsvarande skala.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1995–2016.

Biblioteksbesök, biblioteksservice och bokläsning i olika grupper

Andelen som besökt bibliotek någorlunda regelbundet är i stort sett oförändrad mellan 2015 och 2016. Relativt stabila de två senaste åren är också mätningarna av bokläsning minst någon gång per månad och bedömningen av bibliotekens service i den egna kommunen som mycket bra eller ganska bra (tabell 1).

Tabell 1 visar på stora skillnader mellan grupper, framförallt märks skillnader efter utbildning, kön och typ av boendeort. För olika åldersgrupper är skillnaderna mindre och märks framförallt när det gäller biblioteksbesök där unga under 30 år ligger högre än övriga grupper. Skillnaderna mellan 2015 och 2016 är små, men andelen som läst bok i den yngsta åldersgruppen ligger något lägre 2016 än året innan. Det framhålls också av andra att andelen unga (16–24 år) som läser bok

varje vecka minskat något under längre tid (Myndigheten för kulturanalys, 2017). Tabell 1 visar också att servicebedömningen bland boende i mindre tätorter ser ut att vara något lägre 2016 än 2015. Där bedömer ca 78 procent biblioteksservicen i den egna kommunen vara bra år 2016 jämfört med 85 procent 2015. Skillnaden är dock osäker då antalet svar här är litet. Resultatet kan dock eventuellt vara en återspeglning av att antalet bibliotek och serviceställen för bibliotek succesivt minskat, vilket är en mer långsiktig trend, som begränsar bibliotekens tillgänglighet på mindre orter och i glesbygd (Myndigheten för kulturanalys, 2017).

Tabell 1 Biblioteksbesök varje kvartal eller oftare, 2015 och 2016 (procent)

	Besökt bibliotek minst ngn gång/kvartal		Läst bok minst ngn gång/månad		Anser bibliotekets service vara bra	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Totalt	32	33	59	57	86	86
Kön						
Kvinnor	39	41	70	67	87	89
Män	25	24	48	47	84	82
Utbildning						
Låg	22	18	40	39	81	77
Medellåg	25	22	50	48	81	80
Medelhög	33	38	65	60	85	91
Hög	44	45	74	73	90	90
Ålder						
16-29 år	42	43	59	54	80	87
30-49 år	31	35	57	56	84	87
50-64 år	26	27	60	57	87	85
65-85 år	34	31	61	61	89	85
Stad/land						
Landsbygd	24	23	49	50	82	82
Mindre tätort	30	29	53	51	85	78
Stad/större tätort	35	35	62	59	87	89
Sthlm,Gbg,Malmö	36	39	65	67	87	89

Kommentar: Frågan lyder *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande. ... Besökt bibliotek resp.Läst bok.* Skalan är 7-gradig från *Ingen gång* till *Flera gånger per vecka*, här omkodad till någon gång per kvartal eller oftare resp. någon gång per månad eller oftare. Frågan om biblioteksservice har 6 svarsalternativ: Mycket bra, ganska bra, Varken bra eller dålig, Ganska dålig och Mycket dålig samt alternativet Ingen uppfattning. Det sistnämnda alternativet har här uteslutits. Här redovisas andelen som svarat mycket bra eller ganska bra. Observera att de som bedömer servicen vara dålig endast utgör ca 1 till 2 procent av samtliga svarande. Antal svarande totalt varierar från 9 318 eller mer för läst bok och 993 för biblioteksservice exklusive "saknar uppfattning".

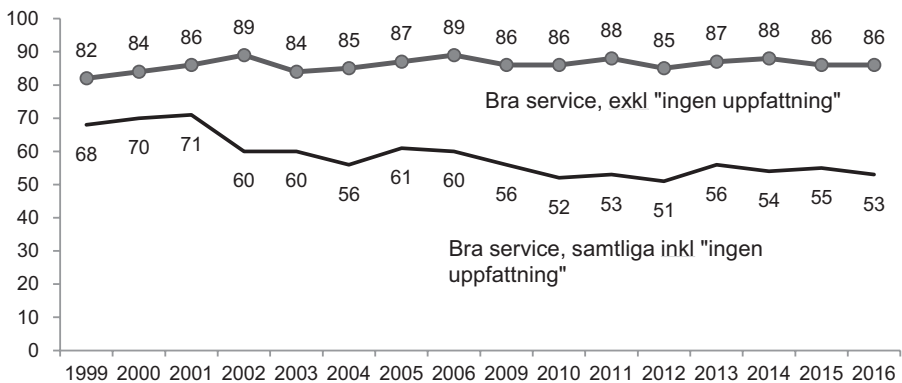
Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2015 och 2016.

Service och förtroendebedömningar för biblioteken sett över längre tid

Bedömningarna av bibliotekens service respektive förtroendet för biblioteken ligger generellt mycket högt jämfört med andra typer av institutioner och offentliga tjänster. De förändras också vanligen lite mellan enskilda år. Andelen som anger höga värden följer delvis användningen av biblioteken, men också hur institutionen och olika händelser framställs i media och allmän debatt.

Bedömningen av bibliotekens service i den egna kommunen är mycket stabil om man ser till dem som har en uppfattning om detta. Om man däremot inkluderar även dem som anger att de saknar uppfattning, där en stor del som inte använt sig av bibliotek på länge ingår, återspeglar trenden mer utvecklingen för biblioteksbesök. Detta framgår av Figur 2 där man kan skönja vissa likheter med utvecklingen för biblioteksbesöken i den nedre kurvan och en påtaglig stabilitet i den övre. Den nedgång som syns mellan 2015 och 2016 ligger inom felmarginalen.

Figur 2 Bedömningar av bibliotekens service, 1999–2016 (procent)

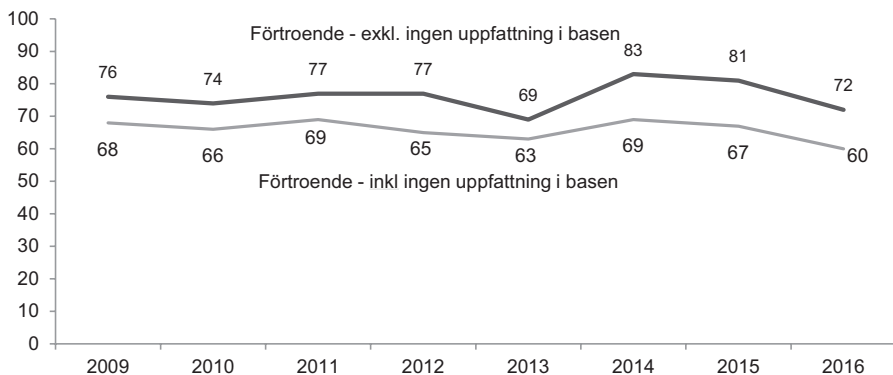
Kommentar: Frågan om biblioteksservice har sex svarsalternativ: Mycket bra, ganska bra, Varken bra eller dålig, Ganska dålig och Mycket dålig samt Ingen uppfattning. Det sistnämnda alternativet har uteslutits i den övre kurvan, men ingår i den nedre. Observera att andelen som bedömer servicen vara dålig endast är ca 1 till 2 procent av samtliga svarande. För 2016 är antalet svarande exklusive dem som saknar uppfattning 984 och det totala antalet svarande på frågan 1 619 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1999–2016.

Förtroendet för bibliotek ligger även detta högt jämfört med andra institutioner, men ändras något mer än servicebedömningen mellan olika år (figur 3). Jämfört med året innan angav 2016 något färre att de har stort eller mycket stort förtroende för biblioteken. Den förändringen är signifikant, men sker samtidigt som flera andra institutioner och organisationer får minskade siffror för förtroende (se Sören Holmbergs och Lennart Weibulls kapitel i samma volym samt Medicakademin,

2017). Orsakerna är svåra att fånga och resultatet kan eventuellt återspegla bredare opinions- och åsiktsförändringar i samhället.

Figur 3 Andel med högt eller ganska högt förtroende för biblioteken, 2009–2016 (procent)

Kommentar: Antal svarande på frågan om förtroende år 2016 är för samtliga 1 627 och exklusive de som svarat "Ingen uppfattning" 1 358.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 1999–2016.

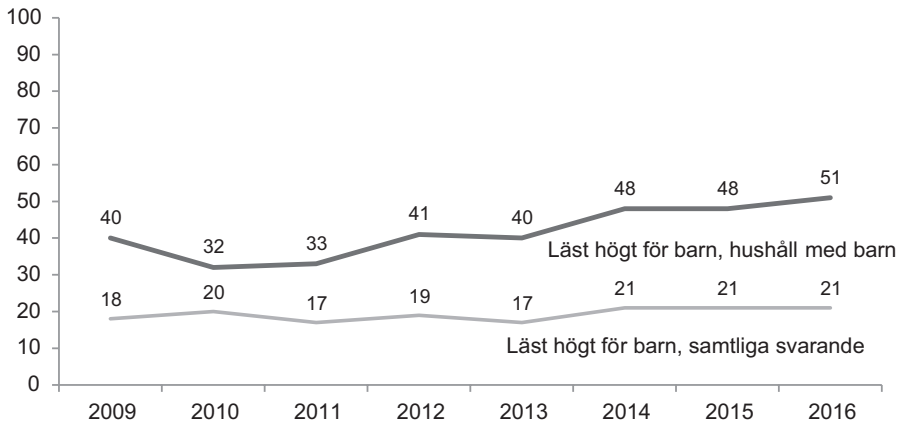
Även om andelen med högt förtroende för biblioteken minskat jämfört med 2015 hade det ökat strax innan och låg under åren 2014–2015 klart högre än tidigare år. En närmare granskning visar att det framförallt är andelen som svarat "Mycket högt" förtroende som nu är väsentligt under nivån för 2015, medan andelen som svarat "Ganska högt" förtroende förändrats mindre. Om man jämför förändringen mellan 2015 och 2016 för olika grupper är den jämnt fördelad. Den är ungefär lika stor inom olika boendeområden, från landsbygd till storstad. Minskningen är också likartad för män och kvinnor. Däremot är den större för låg- och medelutbildade (-11 procentenheter) än för dem med universitetsutbildning (-4 procentenheter). Den fortsatta utvecklingen för biblioteksförtroendet blir viktig för att bedöma i vilken mån det senaste årets resultat är en tillfällig nedgång eller del av en trend.

Högläsning för barn

Bibliotekens utlåning av barnlitteratur är omfattande och mer stabil än utlåningen av litteratur för vuxna (se Kungl. biblioteket, 2015). Att läsa högt för barn fyller flera funktioner. Bland annat antas läsinläring, ordkunskap och begreppsförståelse utvecklas genom detta. Fördelarna med högläsning är många och betonas i flera internationella studier (Senechal & LeFevre, 2001; Kindle, 2009; Lundberg, 2009;

Morgan, 2009; Spencer, 2011). Högläsning, åtminstone någon gång per vecka i hushåll med barn, har under de tre senaste åren ökat (figur 4).

Figur 4 Andel som läst högt för barn någon gång/vecka eller oftare, 2009–2016 (procent)

Kommentar: Frågan lyder: *Har du under de senaste 12 månaderna läst högt ur bok/tidning för något barn?* Från och med 2012 ingår frågan som ett item i frågan om aktiviteter de senaste 12 månaderna. Före 2012 ställdes frågan separat. 2010 är ej helt jämförbart med övriga år i den övre kurvan då frågan då formulerades som egna barn i stället för hushåll med barn. Antalet svarande 2016 är 1 601 för samtliga och 487 i hushåll med barn.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2009–2016.

Nära hälften av samtliga i hushåll med barn har åtminstone någon gång läst högt för barn under de senaste 12 månaderna, men särskilt utmärker sig här personer i åldrarna 30-39 år och 40-49 år. Om man ser till dem som har yngre barn är högläsning vanligare. Omkring två tredjedelar av svarande med barn före skolåldern har läst högt för barn regelbundet, vilket här definieras som flera gånger i veckan. Så många som en tredjedel läser även frekvent högt för barn i skolåldern, 7-15 år. Successivt minskar givetvis högläsningen med barnens ålder, men data ger endast dessa åldersgrupper. Även om många föräldrar läser regelbundet för barnen är skillnaderna stora beroende på utbildning. Andelen universitetsutbildade som läst högt för barn flera gånger per vecka är väsentligt större än för låg- och medelutbildade (tabell 2).

Tabell 2 Andel som läst högt för barn flera gånger per vecka efter utbildning, 2016 (procent)

Barnens ålder	0-6 år		7-15 år	
	Låg/medel	Hög	Låg/medel	Hög
Läst högt för barn flera ggr/vecka	55	80	25	43
n	124	131	171	100

Kommentar: Observera att här avses läsning flera gånger per vecka till skillnad från diagrammet ovan, där även läsning någon gång per vecka ingår. Undersökningen har tre svarsalternativ för att markera om man har barn i åldern 0 till 3 år, 4 till 6 år och 7 till 15 år, här sammanslaget till två grupper: 0-6 år respektive 7-15 år. Utbildning "Låg/medel" avser låg-medelhög utbildning och "Hög" utbildning endast den högsta av de fyra utbildningsnivåerna i variabeln utbildning. Notera att antalet svarande är relativt litet, vilket höjer felmarginalen. Skillnaderna efter utbildningsnivå i tabellen är dock signifikanta.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016.

Biblioteksbruk bland svenskar och invandrade

Folkbiblioteken har en potential att bidra till invandrares integrering i samhället genom att de kan bistå med hjälp till informationssökning och tillgång till information såväl på svenska som på många andra språk. I SOM-undersökningen ingår en fråga om medborgarskap som kan användas som indikator på invandrade respektive infödda svenskar. En undersökning från 2008 visade att under en följd av år hade de invandrare som svarat i SOM-undersökningen besökt bibliotek i samma eller något högre utsträckning än infödda. Att besöka biblioteket, som är en möjlig träffpunkt, och kanske ta del av även det tidigare hemlandets tidningar och annan information är en service som ofta framhålls i biblioteksdebatten som viktig. Även intervjuer belyste hur detta kunde bidra till orientering i det svenska samhället och därmed till integration (Almerud, 2008). Den aktuella diskussionen om integration av invandrare ökar behovet av studier på detta område. I SOM-undersökningen 2016 finns tecken på att svarande med utländskt medborgarskap besöker bibliotek i något större utsträckning än svenskar. Då antalet svarande här är begränsat finns skäl att efterlysa mer riktade studier för att fånga in även nyanlända. Vissa tendenser är dock möjliga att utläsa ur SOM-materialet om man som här slår samman data från olika år för att få ett något bättre underlag (tabell 3).

Tabell 3 Andel biblioteksbesökare efter medborgarskap, 2015–2016 (procent)

Medborgarskap	Svenskt	Utländskt
Biblioteksbesök minst någon gång/år	56	69
Biblioteksbesök minst ngn gång/kvartal	31	44
n	4 318	342

Kommentar: Antalet svarande med utländskt medborgarskap är litet, varför data från 2015 och 2016 här slagits samman. De som svarat att de har både svenskt och utländskt medborgarskap ingår här i utländskt medborgarskap. Antalet svarande 2015 är högre än 2016 då frågan 2015 ställdes i två parallella urval.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 och 2016.

Svarande med utländskt medborgarskap visar sig här uppge biblioteksbesök betydligt oftare än övriga. Emellertid vet vi föga om dem som inte svarat. Utbildning har ett känt samband biblioteksbesök och en möjlighet är att de med utländsk bakgrund som svarat kan ha en högre andel högutbildade. Om man kontrollerar för utbildning blir resultatet att det kvarstår en skillnad, men att en större andel biblioteksbesök för dem med utländskt medborgarskap än bland svenska medborgare främst gäller dem med lägre utbildning. För högutbildade är nivån ungefär densamma oberoende av medborgarskap (tabell 4).

Tabell 4 Andel biblioteksbesökare efter medborgarskap och utbildning, 2015–2016 (procent)

Utbildning	Låg-medellåg		Medelhög-hög	
	Svenskt	Utländskt	Svenskt	Utländskt
Biblioteksbesök minst någon gång/år	46	66	67	74
Biblioteksbesök minst någon gång/kvartal	22	43	40	43
n	1 912	138	2 347	201

Kommentar: Utländskt medborgarskap och kombinerat svenskt-utländskt medborgarskap är här sammanslaget. Även data från 2015 och 2016 års undersökningar är sammanslagna. Endast för gruppen med låg-medellåg utbildning finns någon signifikant skillnad efter medborgarskap. Då antalet med utländskt medborgarskap är litet är data osäkra. Jmf tabell 3. Utbildningsvariabeln innehåller fyra värden, här sammanslagna till två: (låg- medellåg, respektive medelhög-hög).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2015 och 2016.

Resultaten i tabell 4 tyder således på att biblioteken är attraktiva för personer med utländsk bakgrund och inte minst för dem med lägre utbildning i denna grupp. Detta resultat bör dock tolkas försiktigt med hänsyn till det begränsade antalet svarande. Den relativt höga nivån på biblioteksbesöken bland invandrade ligger dock i linje med annan forskning. En aktuell undersökning i Finland visar också på att många asylsökande där använde biblioteket, trots att många från början inte var medvetna om bibliotekens service. Undersökningen fann att bland de intervjuade asylsökande hade nära 60 procent använt biblioteket (Toivonen, 2016). Det viktiga här är dock inte den exakta procentandelen utan främst att många invandrade, såväl nyanlända som dem som länge varit bosatta i landet, använder bibliotek i stor utsträckning. Det gör bibliotek till en viktig arena också för den gruppen.

Bibliotek, tolerans och tillit till andra

Diskussionen om biblioteket som mötesplats anknys också ofta till resonemang om socialt kapital och tillit människor emellan (Putnam, 2000; Audunson, 2005; Holmberg & Rothstein 2015). Det är därför inte orimligt att anta att de som besöker bibliotek och regelbundet läser böcker kan visa högre tolerans och tillit än övriga. Sådana samband har vi tidigare funnit med data från Västsverige (Höglund och Wahlström, 2007). Det framgår också i denna undersökning att andelen som i hög grad litar på andra människor ökar med utbildning liksom med bokläsning och biblioteksbesök. Även om man kontrollerar för utbildning och bokläsning finns ett positivt samband mellan biblioteksbesök och tillit till andra (tabell 5).

Tabell 5 Tillit till andra efter bokläsning, biblioteksbesök och utbildning 2016 (procent)

Utbildning	Låg				Hög			
	Nej		Ja		Nej		Ja	
Biblioteksbesök kvartal								
Läst bok månad	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
Andel med högt förtroende för andra	29	35	30	35	34	45	43	53
Antal svar	327	218	43	99	197	307	68	297

Kommentar: Frågan om tillit är formulerad: "Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?" Svar ges på en 11-gradig skala från 0 till 10 där högt förtroende här avser värdena 8-10. Utbildning är här tvådelad som "låg"- "medellåg" respektive "medelhög"- "hög". Biblioteksbesök: "Ja" avser här biblioteksbesök någon gång per kvartal eller oftare. Läst bok: "Ja" avser dem som svarat att de läst bok någon gång per månad eller oftare. Den genomsnittliga procentskillnaden för respektive variabel ger en indikation på deras effekt på tillit som det här mätts med de två övriga variablerna konstanta. Bokläsning ger då effektmåttet 0,08, biblioteksbesök 0,05 och utbildning 0,11. Totalt antal svarande ovan=1 556. Observera att antalet svar i tabellen ovan varierar och i några fall är mycket litet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016.

Orsakerna bakom attityder till andra människor kan vara komplexa. Analysen visar dock att det är vanligare att högutbildade, regelbundna bokläsare och biblioteksanvändare uppvisar hög tillit till andra människor än att övriga gör detta. Om man jämför dem som besöker bibliotek regelbundet med dem som gör det mindre ofta eller inte alls är skillnaden i tillit främst synlig bland dem med medelhög till hög utbildning. Även effekten av bokläsning på tillit till andra förefaller vara större bland dem med medelhög till hög utbildning.

Slutsatser

Biblioteken, här främst folkbiblioteken, som riktar sig till en bred allmänhet, utnyttjas av en stor del av befolkningen. Årets SOM-mätning visar att mer än hälften av de svarande besökt bibliotek åtminstone någon gång per år och en tredjedel gjort det minst varje kvartal. Medan andelen som besökt bibliotek varit relativt stabil de senaste tre åren fortsätter andelen som besökt bibliotek via nätet att öka signifikant. Biblioteken är utsatta för förändringar dels till följd av en fortgående digitalisering, dels genom en fortsatt urbanisering som bidrar till att reducera befolkningsunderlaget för bibliotek i glesbygd. Detta kan förstärkas av ökade kostnader och lokala besparingskrav, vilket återspeglas i en mångårig minskning av antalet biblioteksfilialer i landet (Kungl. biblioteket, 2016; Myndigheten för kulturanalys, 2017).

Den tidigare konstaterade höga nivån på allmänhetens betyg till biblioteken genom skattning av service och förtroende för biblioteken ligger fortsatt hög. Dock redovisas här en nedgång i förtroendet 2016 jämfört med året innan. Analysen visar att detta kan preciseras till att främst gälla en minskning av andelen som svarat "Mycket högt" förtroende och i mindre grad svarsalternativet "Ganska högt" förtroende. Det framgår också att minskningen i förtroende är mest uttalad i gruppen med låg-medelhög utbildning och är mindre bland dem med hög utbildning. Överlag är skillnaderna i biblioteksanvändning och läsning stora mellan olika grupper. För läsning och biblioteksanvändning spelar utbildning stor roll, följt av kön och om man bor i storstad eller glesbygd. Kvinnor, högutbildade och boende i storstad uppvisar en högre andel bokläsare och biblioteksbesökare än övriga och ger även mer positiva bedömningar av service och förtroende för biblioteken än övriga.

Kapitlet belyser vidare bibliotekens roll för två av dess målgrupper. Det gäller först barnen där högläsning för barn studeras. Detta är något som bibliotekens barnverksamhet stöder bland annat genom en omfattande utlåning av barnböcker. Här framgår att boende i hushåll med barn som läser högt för barn har ökat något under de senaste åren. Sådan högläsning ligger perioden 2014-2016 högre än åren närmast före. Såväl en ökad medvetenhet om högläsningens betydelse som den fortgående ökningen av befolkningens utbildningsnivå kan ha bidragit till detta.

En annan målgrupp för biblioteken som belyses i korthet är invandrare. Här är dataunderlaget av naturliga skäl begränsat, men tyder på att invandrade i hög grad

utnyttjar biblioteken. Resultatet understryker bibliotekens möjligheter att bidra med information till och integration av invandrare.

Slutligen redovisas samband mellan å ena sidan biblioteksbesök och läsning och å andra sidan tillit till andra människor. Detta samband ligger till grund för olika diskussioner om så kallat social kapital och understryker bibliotekens möjligheter att tillsammans med andra samhällsinstitutioner bidra till samhällsutveckling och ett positivt samhällsklimat.

Referenser

- Aabø, S., Audunson, R. & Vårheim, A. (2010) How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research* 32 (1), 16-26. <http://www.sciencedirect.com.proxy.lnu.se/science/article/pii/S074081880900139X>
- Almerud, Peter (2008) Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekets betydelse för integration. Svensk Biblioteksforening 2008. <http://www.biblioteksforeningen.se/wp-content/uploads/2017/01/7framgangsrikt.pdf>
- Audunson, Ragnar, 2005: The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context. The necessity of low-intensive meeting-places. I: *Journal of Documentation*. Vol. 61, No. 3, s. 429–441.
- Bibliotekslag (2013:801). *Svensk Författningssamling, 2013:801*. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801
- Holmberg, Sören & Rothstein, Bo (2015) Hög mellanmännisklig tillit i Sverige – men inte bland alla i Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Fragment*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Höglund, Lars och Wahlström, Eva (2007) Bibliotek, läsning och förtroende i Nilsson, L (red) *Det våras för regionen. Västsverige 1998–2005*. SOM-rapport nr 40. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Höglund, Lars och Wahlström, Eva (2009) *Användningen och attityderna. En rapport om allmänhetens användning av och syn på folkbibliotek baserad på SOM-undersökningen 2007*, Stockholm: Svensk Biblioteksforening.
- Höglund, Lars och Wahlström, Eva (2011) Bibliotek och läsande. Mellan digitala och fysiska media i Holmberg, S & Weibull, L (red), *Lycksalighetens ö*. SOM-rapport nr 52 (pp 299-314.) Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Höglund, L (2012) Bokläsning i skiftet mellan traditionella och digitala media i *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*, red Ulla Carlsson och Jenny Johannisson (SOU 2012:10). Kulturdepartementet: Litteraturutredningen (Ku 2011:04), pp 45-93.
- Kungl. biblioteket (2016) *Bibliotek 2015*. www.kb.se
- Kindle, K (2009) Vocabulary development during read-alouds: Primary practices. *The Reading Teacher*, 63(3): 202-211.

- Körling, Anne-Marie (2012) *Den meningsfulla högläsningen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundberg, Ingvar (2009) *Bornholmsmodellen: vägen till läsning: språklekar i förskoleklass*. Stockholm: Natur och kultur
- Medieakademien (2017) Förtroendebarmetern 2017. Allmänhetens förtroende för institutioner, politiska partier, massmedier & företag. 20170406. <http://medieakademien.se/wp-content/uploads/2017/04/Fortroendebarmetern2017.pdf>
- Morgan, H (2009) Using read-alouds with culturally sensitive children's books: A strategy that can lead to tolerance and improved reading skills. *Reading Improvement*, 46(1): 3-8.
- Myndigheten för kulturanalys (2017) *Kulturanalys 2017*. Rapport 2017:2. Stockholm <http://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2017/03/Kulturanalys-2017.pdf>
- Putnam, Robert D (2000). *Bowling alone: collapse and revival of american community*. New York: Simon & Schuster.
- Senechal, Monique; LeFevre, Jo-Anne (2001) Storybook Reading and Parent Teaching: Links to Language and Literacy Development. *New Directions for Child and Adolescent Development*, no 92 p 39-52 Sum 2001
- Spencer, R (2011) *Reading aloud and student achievement*. Diss. Lindenwood University, Faculty of Education. UMI 3487783
- Toivonen, Kai (2016) Utredning om asylsökandes biblioteksanvändning och servicebehov. Helsingfors stadsbibliotek. <http://www.biblioteken.fi/sv/nyheter/aktuellt-i-biblioteksbranschen/utredning-om-asylsokandes-biblioteksanvandning-och-servicebehov-9ef97>
- Vårheim, Andreas (2014) Trust and the role of the public library in the integration of refugees: The case of a Northern Norwegian city". *Journal of Librarianship & Information Science*, 46(1): 62-69.

